

Sibirien. Rensdyrnomaderne på Jamal i Sibirien lever stadig på den øde tundra med toiletteppe af birkebark, rå kød og hjemmelavede rensdyrslæder. Gerner Thomsen tog 43 kilo på ryggen og vandrede 350 kilometer i ødemarken for at møde dem.

Det yderste folk

AF MARIANNE KROGH ANDERSEN

Gerner Thomsen: Ved Verdens Ende. En personlig rejseskildring fra Jamalhalvøen. 320 sider, rigt ill. 349 kr. Trykverket.

Hvor dælen ligger Salekhard? Jeg anede det ikke, da der i efteråret 2013 indløb en pirrende invitation fra Det Russiske Geografiske Selskab til en arktisk konference på netop denne lokalitet.

Et opslag i *The Times Atlas* afslørede en fjern beliggenhed i Sibirien, på halvøen Jamal 2000 kilometer nordøst for Moskva. Jeg fandt også ud af, at netop denne øde lokalitet nord for polarcirklen havde huset fem lejre for politiske fanger i den røde tid, og at Jamal i dag rummer 90 procent af den russiske gasproduktion og 40 procent af olien. På konferencen var der mulighed for at opleve Putin live.

Efter en strabadserende rejse gennem fire tidszoner – hvor den seks timer lange taxatur tværs gennem millionbyen Moskva i myldretiden faktisk var den hårdeste – nåede jeg Salekhard. Hurra, det var en forrygende snestorm! Lige sådan havde jeg håbet at opleve Sibirien. Da Putin skulle tale, blev alle journalister absurd nok bedt om at forlade konferencsalen til fordel for et kønsløst presserum. Det lod jeg mig nu ikke byde efter så lang en rejse. Jeg tænkte, at 500 års fred med Rusland ville gøre mig immun, så jeg marcherede med rank ryg og blikket på uendeligt forbi vagterne og ind i salen, hvor den af statur meget lille Putin holdt en intens tale om betydningen af Arktis. At dette område er vitalt for det store land, var man ikke et sekund i tvivl om efter at have set en voldsom film, hvor atomisbrydere penetrerede metertyk is til akkompagnement af storladet musik.

Uden for konferencsalen stod telte i rensdyrskind. Et par rener og nogle lokale iklædt skindtøj skutede sig i snestormen med deres slæder. Bizar folklore i skyggen af tietagers betonhuse og et varehus i gammel sovjetstil.

DET blev desværre mit eneste glimt af rensdyrnomaderne fra Jamal-halvøen. Så meget desto større har oplevelsen været under læsningen af Gerner Thomsens rejseberetning *Ved Verdens Ende*. Mange gør sig i dag til af at være eventyrere. Der er købeekspeditioner til Mount Everest, folk løber maraton i ørkenen eller sejler til fjerne skær i Sydhavet. Men Gerner Thomsen er med sine mange rejser gennem 15 år til det fjerne Jamal en af de *rigtige* eventyrere.

Forfatteren, fotografen og it-konsulenten begiver sig med 43 kilo på ryggen ud i det store ingenmandsland. Godt nok har Gazprom adskillige gasfelter i området, men halvøen er kæmpestor, øde og blød som en vaskesvamp i de stedse mere regnfulde og stormende somre, iskold med temperaturer under 50 minusgrader om vinteren, krydret med snestorme og tre måneders polarmørke. På den omkring 800 kilometer lange og 300 kilometer brede halvø er der ingen veje – bortset fra enkelte strøg af beton, som Gazprom har bygget ud til de øde gasfelter. I dette yderste land lever et af den nordlige halvkugles få oprindelige folk, nenetserne. De er rensdyrnomader og bor i grupper på omkring syv familier eller brigader, som de kaldes med et levn fra Sovjettiden. En

Nenetseren Sergej med sit rensdyrspand, bagved 3. brigades telte. FOTOS FRA BOGEN

Ved festmåltidet aibat – meget frisk rensdyr – inviteres naboerne til at spise med.

sådan brigade driver rundt i landskabet med omkring 6000 rensdyr. Familierne bor i deres telte året rundt. De garver selv deres skind og syr lange rensdyranorakker. Tørret rensdyrlav bruges til bleer og opvaskesvamp. Toiletteppe af birkebark. For at skaffe mad nok til dyrene må familierne med jævne mellemrum bryde op, pakke deres tøj – et tykt tipilignende telt af filt eller rensdyrskind – og alt det andet habengut på rensdyrslæden. Sommer og vinter transporterer de deres gods på hjemmelavede træslæder trukket af tre-fire kastrede rentyre. Før afgang indfanges de stærkeste trækyr i flokken med lasso. I et optog af ni familier med 6000 rensdyr oplever Gerner Thomsen det fascinerende syn af en karavane på over 100 slæder, der bliver trukket hen over den sjaskvåde tundra omgivet af milliarder af myg.

At transportere en kortegge af rensdyrslæder over områdets mange kæmpestore floder er en logistisk genistreg. Især når den gamle bedstemor eller det lille nyfødte spædbarn i vuggen befinder sig på toppen af den spinkle træslæde, som flyder på vandet.

Rensdyrnomaderne bevæger sig over lange strækninger for at finde føde til deres dyr. Faktisk er der ved at være for lidt græs til de stadig flere nomader og deres rener på Jamalhalvøen. For at få brænde nok må hver familie om sommeren ved Karahavet samle 80 rensdyrslæder med drivtømmer, som de lægger i depot til den lange vinter.

Gerner Thomsen har gennem mere end ti år besøgt den samme familie i 3. brigade. Han kender deres ruter og har indtegnet dem på sin gps. Han ved nogenlunde, hvor han kan finde dem på den vidtstrakte tundra. Men det

er lidt af en præstation at vandre rundt i det øde landskab i skridt lange gummistøvler. Det er sjaskvåd, og indimellem er han nødt til at svømme over floder eller tage dristige ture i småbitte både på størrelse med badekar.

I *VED Verdens Ende* får vi et levende indtryk af rensdyrnomadernes hårde, ensformige liv, som de elsker. Når de kommer til landsbyen, drikker mændene sig i hegnet, for som en af dem siger: »Der er ikke rigtigt noget at lave derinde.«

Som Gerner Thomsen år efter år møder de samme familier på sine ensomme vandreture ud over den pandekageflade tundra, oplever han, hvordan de faktisk bliver rigere – måske er der en vis afsmittning fra det russiske gas-eventyr på Jamal, selvom nenetserne ikke har meget med Gazprom at gøre. Enkelte familier får satellittelefon, så der kun er 50 kilometer på rensdyrslæde til nærmeste telefon, hvis bedstemor skulle blive syg og skal afhentes i helikopter.

Nomadere er gæstfrie. At dele er tundras lov. De byder på te og slagter et rensdyr. Så starter festmåltidet med rå indvolde og masser af blod. Gerner Thomsen må skylle den rå lever og nyre ned med ekstra meget te, de første gange han bydes på rensdyrgodbidder. Da han besøgte sine venner i 3. brigade i 2013, har også de fået generator og en bærbar, så de kan se tjubangfilm i tjemmen. I en anden familie har sønnen vundet en generator på Rensdyrhyrdernes Dag. Han sejrede i disciplinen spring over slæde ved at hoppe 600 gange over sin rensdyrslæde.

Nomadere er vilde med spændingsfilm i skindteltet efter dagens knokleri på tundraen. Gerner Thomsen sukker. Lidt af magien fordufter i larmen, når nomadere sidder med snotten få centimeter fra skærmen og sluger de russisk synkroniserede b-film, mens stormen hylér udenfor.